

УДК 343.135

А.М. ЯЩЕНКО, Харківський національний університет внутрішніх справ

ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ І СУТНІСТЬ

Ключові слова: заходи кримінально-правового характеру, зміст та сутність покарання, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, примусові заходи медичного та виховного характеру, примусове лікування

Як відомо, у разі порушення кримінально-правової заборони до особи може бути застосовано не лише покарання, а й інші заходи кримінально-правового характеру. Вже сьогодні більшість розвинених держав світу, відзначає М.І. Хавронюк, поступово відступаючи від постулатів неокласичної школи кримінального права і виходячи із мети ресоціалізації винного, як основної мети кримінального закону, у своїй кримінально-правовій політиці дотримується дуалізму покарань та інших заходів кримінально-правового впливу. Насамперед так званих «заходів безпеки» (у різних кримінальних кодексах останні іменуються також як «кримінально-правові заходи», «заходи виправлення і безпеки», «заходи впливу», «інші заходи кримінально-правового характеру», «особливі правові наслідки злочину», «інші правові наслідки злочину» тощо) [1, с.6–7].

У доктрині кримінального права безпосередньо дослідженню заходів кримінально-правового характеру присвячені праці А.А. Березовського, В.К. Дуюнова, Є.М. Вечерової, Е.Л. Біктімерова, С.В. Векленко, І.Е. Звечаровського, К.М. Карпова, О.В. Козаченка, Ф.К. Набіулліна, В.С. Єгорова, А.А. Павлової, М.І. Хавронюка та інших науковців. Окремим аспектам заходів кримінально-правового характеру приділялася увага в роботах Л.В. Багрія-Шахматова, Ю.В. Бауліна, О.О. Дудорова, В.М. Куца, О.В. Наден, В.О. Тулякова та

інших вчених. Наукові розробки вказаних авторів безперечно містять значну кількість корисних теоретичних положень і висновків. Між тим відзначимо, що єдності думок з приводу винесеного на розгляд питання серед наведених фахівців немає, якщо взагалі така єдність може мати місце у науковому пошуку. У цьому зв'язку, в межах цієї публікації хотілось би висловити деякі власні міркування з приводу поняття, змісту та сутності заходів кримінально-правового характеру.

Мета цієї статті, таким чином, полягає у формулюванні на підставі аналізу доктринальних точок зору поняття заходів кримінально-правового характеру, визначенні їх змісту та сутності.

У юридичній літературі, відзначимо, немає єдиного підходу щодо визначення поняття заходів кримінально-правового характеру. І в першу чергу це пов'язано із тим, що у доктрині кримінального права досить поширеною позицією є ототожнення кримінально-правового впливу та кримінально-правових заходів, що застосовуються до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. Однак, як зазначає далі А.А. Березовський, очевидно ця логічна помилка постає тоді, коли виникає потреба у виокремленні специфіки базових понять кримінального права (кримінально-правове регулювання, кримінальна відповідальність), оскільки констатація суто «механістичного» характеру цих явищ не лише унеможливило аналіз кримінально-правової сфери, але й знижує ефективність кримінально-правового впливу. Відтак, поняття «механізм кримінально-правового впливу», так як і поняття «кримінально-правові заходи» – це лише грані, аспекти більш комплексного та складного феномену, яким є кримінально-правовий вплив [2, с.144–146].

Отже, як відмічає дослідник, поряд із вузьким підходом до розуміння заходів кримінально-правового впливу, що втілює у собі конкретні предметно-сутнісні заходи, передбачені нормами кримінального права, існує більш широкий підхід. У межах останнього кримінально-правовий вплив здійснюється не лише

за допомогою кримінально-правових норм та їх реалізації, але і за допомогою правосвідомості та правової культури [3, с.35, 38]. Подібна думка, хоча і в дещо іншому варіанті, знаходить свою підтримку і серед інших науковців. Так, Ф.К. Набіуллін відмічає, що у широкому сенсі кримінально-правовий вплив охоплює вплив кримінального закону на суспільні відносини, свідомість їх учасників, починаючи з моменту його введення в дію й до погашення або зняття судимості з окремої особи. У вузькому сенсі розуміння кримінально-правовий вплив означає спеціально-превентивний вплив, що реалізується відносно осіб, які вчинили злочин або діяння, передбачене статтями Особливої частини КК. У даному випадку кримінально-правовий вплив являє собою реакцію держави на факт вчинення злочину у вигляді застосування до винного в його вчиненні тих або інших засобів, передбачених у кримінальному законі [4, с.14–16, 19–20, 29–30, 59]. При вузькому розумінні заходи кримінально-правового впливу, таким чином, фактично збігаються із заходами кримінально-правового характеру, хоча проти цього і заперечують окремі дослідники [23].

Отже, заходи кримінально-правового характеру та кримінально-правовий вплив співвідносяться як частина та ціле. Кримінально-правовий вплив є більш широкою категорією і не вичерпується лише засобами кримінально-правового характеру, за допомогою яких досягається очікуваний державою результат у справі протидії злочинності. Виходячи з цього, цілком коректним буде визначення кримінально-правового впливу, яке запропоноване А.А. Березовським, так і подібних формулювань інших науковців (Н.О. Лопашенко, В.К. Дуюнов) [5, с.15; 6, с.28].

Що стосується власне розуміння поняття заходів кримінально-правового характеру, то наведемо такі доктринальні позиції. Так, Ю.В. Грачова відмічає, що у науці кримінального права традиційно під заходами кримінально-правового характеру розуміють покарання, конфіскацію майна, примусові заходи

медичного характеру і примусові заходи виховного впливу [7, с.111]. На думку Є.М. Вечерової, під ними необхідно розуміти передбачені КК України (Загальною і Особливою частинами) засоби впливу на поведінку особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, що містить усі ознаки складу злочину [8, с.126]. І.Е. Звечаровський відзначає, що заходи кримінально-правового характеру – це заходи, передбачені кримінальним законом, які застосовуються безвідносно до юридичної природи поведінки особи, яка вчинила злочин, з зміною її кримінально-правового статусу. За своїм змістом поняття заходів кримінально-правового характеру включає в себе різні форми реалізації кримінальної відповідальності [9, с.38]. К.М. Карпов вказує, що в узагальненому вигляді заходи кримінально-правового характеру можна визначити як передбачені кримінальним законом заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили злочини [10, с.14]. Виходячи із буквального тлумачення кримінального закону (ст.2 КК РФ), зазначає дослідник, до заходів кримінально-правового характеру законодавець відносить покарання й інші заходи кримінально-правового характеру. У такому контексті поняття «інші заходи кримінально-правового характеру» є лише збірним, об'єднуючим деяку сукупність заходів впливу, що закріплені у кримінальному кодексі, що застосовуються до осіб, які вчинили злочини (суспільно небезпечні діяння), і не є покаранням. При цьому, до заходів впливу слід відносити ті приписи кримінального закону, які містять механізм безпосереднього утримання особи від вчинення злочинних посягань і мають прояв у виконанні особою, яка вчинила злочин, певних дій або дотриманні спеціальних заборон, а також зазначані правообмежень. Таким чином, поняття «інші заходи кримінально-правового характеру» об'єднують у собі заходи кримінально-правового впливу, які не є кримінальним покаранням (не входять у систему покарань), але при цьому є такими, що полягають у покладанні на особу конкретних правообмежень, виконанні нею необхідних дій або дотриманні визначених

законом обов'язків [10, с.34–35]. На думку В.О. Козаченка, під кримінально-правовими заходами треба розуміти передбачені кримінальним законом (загальною і Особливою частинами) засоби впливу на поведінку особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння з метою реалізації як цілей кримінальної відповідальності і покарання, так і з метою відновлення порушеного права, надання медичної допомоги, перевиховання та ін. [11, с.242; 12, с.206–207].

Е.Л. Біктімеров, досліджуючи «інші заходи кримінально-правового характеру», під останніми, зокрема, розуміє заходи державного примусу, передбачені КК РФ, які застосовуються на підставі ухвали або вироку суду, в цілях виправлення особи, яка вчинила кримінально каране діяння, забезпечення безпеки суспільства і запобігання вчиненню нових злочинів і суспільно небезпечних діянь [13, с.48–49]. Н.Ю. Скрипченко під подібними заходами розуміє встановлені кримінальним законом заходи державного примусу, що застосовуються на підставі рішення суду до осіб, що вчинили діяння, заборонене кримінальним законом, і що полягають в обмеженні їх прав і свобод [14, с.17]. На думку А.А. Павлової, інші заходи кримінально-правового характеру – це правові наслідки забороненого кримінальним законом діяння, особлива кримінально-правова форма державного примусу, що призначаються і застосовуються на підставі рішення, яке набрало чинності, до осіб, визначених у нормах, що регулюють їх застосування, що полягають в застосуванні обмежень їх прав і свобод, що не мають карального навантаження, спрямованих на примушування до вчинення певних дій з метою забезпечення безпеки суспільства, утримання осіб від вчинення нових заборонених кримінальним законом діянь, усунення умов, що сприяють вчиненню заборонених законом діянь, відновлення положення потерпілого [15, с.136–137].

Отже, в узагальненому виді заходи кримінально-правового характеру можна визначити як передбачені КК України (Загальною і Особливою частинами) засоби впливу на поведінку

особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Ці засоби можуть бути і примусовими, і заохочувальними, які, у свою чергу, застосовуються у разі наявності суспільно корисних вчинків, як пов'язаних із кримінальним правопорушенням, так і не пов'язаних, а лише зовні схожих на нього (необхідна оборона, крайня необхідність).

В.С. Егоров у контексті цього відзначає, що під заходами кримінального примусу, як складової частини заходів кримінально-правового характеру, слід розуміти заходи впливу, передбачені кримінальним законом за вчинення забороненого суспільно небезпечного діяння, пов'язані з обмеженнями або позбавленнями найбільш значимих прав і свобод індивіда і спрямовані на досягнення соціально корисних цілей [16, с.135]. Коментуючи подібну точку зору зазначимо, що передумовою застосування деяких заходів кримінально-правового примусу є, окрім іншого, вчинення не лише злочину, а й, як вказано у КК України, суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України. Уявляється, що цю обставину також необхідно враховувати при формулюванні як даного визначення, так і визначення заходів кримінально-правового характеру зокрема.

Таким чином, під заходами кримінального характеру слід розуміти засоби впливу, які передбачені законом про кримінальну відповідальність за вчинення злочинного чи зовні схожого на нього діяння або суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною цього закону, пов'язані з обмеженнями чи позбавленнями найбільш значимих для людини прав і свобод або зі звільненням особи від кримінальної відповідальності та покарання чи, навіть взагалі, з її не притягненням до такої відповідальності і спрямовані на досягнення соціально корисних цілей.

Зазначимо, що окремими науковцями заходи кримінально-правового характеру пропонується розглядати в якості самостійного інституту кримінального права. Так, наприклад, А.А. Павлова, досліджуючи «інші захо-

ди кримінально-правового характеру», стверджує, що сьогодні можна констатувати: інститут інших заходів кримінально-правового характеру у повній мірі відповідає ознакам інститутів права, що виділяються у загальній теорії права. Отже, він є одним із значно великих інститутів кримінального права [15, с.107–116].

Оцінюючи подібне судження відзначимо, що ми не маємо принципових заперечень проти такого підходу. Однак, якщо взагалі ставити питання про існування інституту інших заходів кримінально-правового характеру, то він мабуть є складовою частиною ще більш вагомому інституту – інституту заходів кримінально-правового характеру.

В системі кримінального права інститут заходів кримінально-правового характеру, на нашу думку, постає у вигляді так званого диференційованого кримінально-правового інституту. Спеціалізація інститутів права, зазначає С.С. Алексєєв, виражається у більшості випадків в їх диференціації за сферами («ланками») відносин даного виду. На прикладі радянського кримінального законодавства, науковець відмічає, що, у кримінальному праві, зокрема, відбулася диференціація інституту відповідальності за майнові злочини. А вже на теперішніх час сформувалася два самостійних комплексу норм – інститут відповідальності за злочини проти соціалістичної власності (гл.2 Особливої частини КК РСФСР) і інститут відповідальності за злочини проти особистої власності громадян (гл.5) [17, с.146–147].

Отже, його структурними підрозділами є інститути каральних (покарання та його види, призначення покарання, заміна покарання, його пом'якшення, судимість) та некаральних заходів кримінально-правового регулювання, які, у свою чергу, поділяються ще на більш дрібні окремі самостійні інститути кримінального права (обставини, що виключають злочинність діяння, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування, примусові заходи медичного та виховного характеру, примусове лікування, призначення заходів кримінально-правового

характеру до юридичних осіб та ін.). В межах останніх можна знайти ще більш дрібні самостійні кримінально-правові інститути, наприклад, інститут примирення з потерпілим. Особливістю більшості самостійних кримінально-правових інститутів, завдяки яким відбувається диференційоване правове регулювання певної групи суспільних відносин, є їх або виключно предметна або інша, зокрема, функціональна спрямованість. Будь-який правовий інститут присвячений певній ділянці суспільних відносин. Такою ділянкою у переважній більшості випадків служить специфічний предмет регулювання. Предмет як підставу диференціації інститутів слід розуміти у самому широкому змісті. Відтак, коли правовий інститут формується або хоча б починає формуватися стосовно до певного предмету, такого роду інститут і може іменуватися предметним [17, с.140–141]. У той самий час, функціональні інститути, як відомо, є продуктом функціональної диференціації права. Як зазначає С.С. Алексєєв, розвиток і ускладнення правового організму полягає не лише в тому, що складаються предметно-спеціалізовані й конкретизуючі нормативні приписи, але й у тому, що формуються інститути, покликані дати «наскрізне» регулювання окремої операції в правовому регулюванні, що стосується багатьох різновидів цих відносин. Відособлена характеристика функціональних інститутів має важливе значення для розуміння складної структури галузей права, характеру тих зв'язків, що існують між ними. Вона потрібна і з практичних міркувань: при тлумаченні і застосуванні нормативних приписів, що входять до складу функціональних інститутів, необхідно постійно враховувати зміст предметних інститутів, котрі «обслуговує» даний функціональний комплекс [17, с.142–143]. Наприклад, інститут покарання, судимості є предметним кримінально-правовим інститутом, у той самий час, як інститут заміни або пом'якшення покарання є функціональними правовими інститутами, адже норми, що їх утворюють, знаходять на сьогодні свій вияв як в інституті призначення пока-

рання, так і в інституті звільнення від покарання та його відбування. Те ж саме можна сказати і про інститут примирення з потерпілим, оскільки норми, що його становлять, мають прояв як в інституті звільнення від кримінальної відповідальності, так і в інституті призначення покарання або звільнення від покарання та його відбування чи і інституті примусових заходів виховного характеру.

Таким чином, сьогодні є всі підстави стверджувати, що в системі вітчизняного кримінального права спостерігається наявність самостійного інституту заходів кримінально-правового характеру, який постає у вигляді так званого диференційованого кримінально-правового інституту.

Зміст кримінально-правових заходів, зазначає О.В. Козаченко, визначається об'єктивною і суб'єктивною складовою. Об'єктивна характеристика кримінально-правових заходів визначається соціальною обґрунтованістю її появи серед правових заходів впливу на поведінку особи, яка визначається соціальною доцільністю і необхідністю їх застосування з метою забезпечення покарання особи як акту соціальної справедливості, її виховання, надання медичної допомоги і відновлення змісту тих відносин, які існували до моменту вчинення суспільно небезпечного діяння. Об'єктивна складова кримінально-правових заходів знаходить своє вираження і в процесі їх нормативного визначення, якщо враховувати, що саме право повинно віддзеркалювати об'єктивно існуючі закономірності соціального регулювання, які склалися як результат культурологічного розвитку суспільства з зосередженням на доцентрованому значенні людини, яка забезпечує не тільки єдність права і культури, але й об'єктивного і суб'єктивного в їх інституціях. Суб'єктивна складова змісту кримінально-правових заходів визначається обов'язком особи, до якої вони застосовуються, зазнати кари, виховного і медичного примусового впливу та інших позбавлень у зв'язку із забезпеченням виконання завдань кримінально-правової реституції і виконати всі вимоги закону, які відносяться

до порядку застосування кримінально-правових заходів. Таким чином, об'єктивні і суб'єктивні характеристики змісту кримінально-правових заходів утворюють систему юридичних властивостей останніх, які отримують інструментальний характеру завдяки суттєвій ознаці кримінально-правового впливу – функціональній здатності відновлення соціальної справедливості, порушеної вчиненням суспільно небезпечного діяння [12, с.208–209].

На нашу думку, запропоноване поняття заходів кримінально-правового характеру дає підстави стверджувати, що їх зміст, у першу чергу, полягає у певному обсязі державного примусу.

Нормативні приписи, зазначає В.С. Єгоров, необхідно забезпечуються державним примусом, без якого право не може бути ефективним регулятором суспільних відносин і виконувати завдання, що перед ним стоять. У загальному розумінні правовий примус зводиться до обмеження або повного позбавлення прав і свобод певного суб'єкта або безпосередньому впливу на нього (наприклад примусова депортація). Обмежуючи соціальний або правовий статус індивіда, позбавляючи його матеріальних благ, а в деяких випадках прямо впливаючи на особисту недоторканість, держава тим самим примушує його до здійснення варіанта поведінки, що вимагається. Дослідник зазначає, що обмеження, які входять у зміст державного примусу, не виключають можливості добровільного виконання обов'язків [16, с.103–104]. На подібний аспект змісту державного примусу звертали увагу науковці колишнього СРСР. Так, А.В. Кузнецов зазначав, що хоча роль примусу у застосуванні кримінально-правових норм і значна, він не головним, а тим більше єдиним засобом забезпечення дотримання норм права, оскільки у переважній більшості випадків вказівки закону виконуються добровільно [18, с.47–48].

Немаловажною особливістю правового примусу, пише далі В.С. Єгоров, є те, що він виражається у можливості реалізації найбільш суттєвих за сферою і рівнем обмежень правового стану особистості. У першу чергу

це відноситься до юридичної відповідальності, в межах здійснення якої індивід може зазнати істотних страждань. Вплив на адресата примусу може проявлятися у виді ураження матеріальних інтересів, позбавлення певних привілеїв, пільг, в обмеженні свободи або соціального статусу. Вказані способи примусу носять офіційний характер і дозволяють найбільш повній мірі здійснити суспільно корисні цілі, передбачені законом [16, с.108].

Державний примус, таким чином, зводиться до конкретного обсягу обмежень прав і свобод певного суб'єкта і знаходить свій вияв у кримінальному покаранні, примусових заходах медичного та виховного характеру, примусовому лікуванні, спеціальній конфіскації, заходах, що застосовуються до юридичних осіб тощо.

З іншого боку, і це у другу чергу, різними видами кримінально-правових відносин у процесі їх урегулювання кореспондують різні засоби кримінально-правового характеру. «Негативні» відносини регулюються, як правило, суворим примусом і лише інколи держава, виявляючи милість, пом'якшує примус. «Позитивні» кримінально-правові відносини регулюються шляхом заохочення суспільно корисної поведінки, котрі як засоби впливу на суб'єкта стимулюють таку поведінку [19, с.8]. Як зазначає В.М. Куц, посилаючись на окремих науковців, без примусу кримінальне право перестало б бути таким. Але важко не погодитися з тим, що без заохочення антикримінальна юстиція втрачає зміст, оскільки будь-які зусилля людини загладити свою провину перед суспільством не будуть оцінені і, зрештою, почнуть поступово згасати, покарання буде носити характер розплати за спричинене зло [20, с.64]. Особливістю заохочення, на відміну від пом'якшення, є те, що воно може бути як пов'язано з державним примусом, так і не бути з ним пов'язано.

Отже, змістом заходів кримінально-правового характеру, окрім певного обсягу примусу, є пом'якшення та заохочення. Заохочення заходів кримінально-правового характеру, як

до речі, і пом'якшення, може здійснюватися через позитивну або соціально корисну поведінку особи. Заохочення, таким чином, охоплює передбачені діючим законом України про кримінальну відповідальність випадки звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання або його відбування, чи навіть непритягнення особи до кримінальної відповідальності. Пом'якшення здійснюється завдяки застосуванню норм, передбачених ст.ст.82, ч.1, 3 ст.74, ст.95 КК України та деякими іншими.

Що стосується сутності окремих видів заходів кримінально-правового характеру, то відзначимо, що, зокрема, сутністю покарання є кара, змістом – конкретний обсяг правообмежень, а формою – вид і розмір покарання [14, с.213]. С.А. Велієв, розглядаючи «сутність покарання» та «зміст покарання» як поняття, що відрізняються одне від іншого, вказує, що сутність відображає типові властивості змісту тих явищ, у яких ми прагнемо виділити загальне і вирішальне. За своєю сутністю, – зазначає він, – покарання є державно-правовою мірою соціального керування, примусовою за формою і каральною за характером [21, с.34–35]. Якщо зміст є усе, що входить у внутрішній «пристрій» предмета, підкреслює О.Ф. Міцкевіч, то сутність є узагальнена характеристика змісту, його загальна головна якість. У цьому сенсі сутністю кримінального покарання є кара [22, с.40–41]. Подібний погляд розділяє багато інших науковців [23, с.125; 24, с.131].

Сутністю примусових заходів медичного характеру та примусового лікування є не кара, а певне обмеження особистої свободи, з метою лікування особи. Ці заходи не передбачені для відплати за вчинене [25, с.47; 10, с.139–140].

Примусові заходи виховного характеру також не передбачені для відплати за вчинене. Вони застосовуються для виправлення (виховання) неповнолітніх злочинців [10, с.153]. Примусові заходи виховного характеру, зазначає З.Р. Абземілова, посилаючись на ін-

ших науковців, передбачають кращі, у порівнянні з заходами покарання, умови для розвитку позитивних якостей особистості, спираючись на які можна найбільш успішно добитися виправлення підлітка [26, с.157].

Не передбачені для відплати за вчинене й спеціальна конфіскація та заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.

На підставі вищевикладеного, таким чином, можна зробити наступні висновки:

1) під заходами кримінального характеру слід розуміти засоби впливу, які передбачені законом про кримінальну відповідальність за вчинення злочинного чи зовні схожого на нього діяння або суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною цього закону, пов'язані з обмеженнями чи позбавленнями найбільш значимих для людини прав і свобод або зі звільненням особи від кримінальної відповідальності та покарання чи, навіть взагалі, з її не притягненням до такої відповідальності і спрямовані на досягнення соціально корисних цілей;

2) сьогодні є всі підстави стверджувати, що в системі вітчизняного кримінального права спостерігається наявність самостійного інституту заходів кримінально-правового характеру, який постає у вигляді так званого диференційованого кримінально-правового інституту;

3) змістом заходів кримінально-правового характеру є певний обсяг державного примусу, пом'якшення та заохочення. Державний примус зводиться до обмежень або повного позбавлення прав і свобод суб'єкта і знаходить свій вияв у кримінальному покаранні, примусових заходах медичного та виховного характеру, примусовому лікуванні, спеціальній конфіскації, заходах, що застосовуються до юридичних осіб;

4) заохочення заходів кримінально-правового характеру, як, до речі, і пом'якшення, може здійснюватися через позитивну або соціально корисну поведінку особи. Заохочення охоплює передбачені діючим законом України про кримінальну відповідальність випадки

звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання або його відбування, чи навіть неpritягнення особи до кримінальної відповідальності. Пом'якшення здійснюється завдяки застосуванню норм, передбачених ст.82, ч.1, 3 ст.74, 95 КК України та деякими іншими;

5) сутність кожного із заходів кримінально-правового характеру залежить від їх виду в системі заходів державного реагування на злочинні прояви.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хавронюк М. І. Заходи кримінально-правового впливу: які вони бувають? / М. І. Хавронюк // Юридичний вісник України. – № 21 (934). – 25–31.05.2013. – С. 6–7.
2. Березовський А. А. Кримінально-правовий вплив: проблеми визначення / А. А. Березовський // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. – 2012. – № 4. – С. 143–147.
3. Березовський А. А. Методологічні передумови дослідження проблеми кримінально-правового впливу на злочинність / А. А. Березовський // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. – 2011. – № 1. – С. 35–38.
4. Набиуллин Ф. К. Некарательные меры уголовно-правового характера: природа, система и социально-правовое значение: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Ф. К. Набиуллин ; Казанск. гос. ун-т имени В. И. Ульянова-Ленина. – Казань, 2008. – 208 с.
5. Лопашенко Н. А. Основы уголовно-правового воздействия: уголовное право, уголовный закон, уголовно-правовая политика : монография / Н. А. Лопашенко. – СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 339 с.
6. Дуюнов В. К. Уголовно-правовое воздействие: теория и практика : монография / В. К. Дуюнов. – М. : Науч. кн., 2003. – 520 с.
7. Грачева Ю. В. Судейское усмотрение в реализации уголовно-правовых норм: проблемы законотворчества, теории и практики:

дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.08 / Ю. В. Грачева ; Московск. гос. юрид. акад. имени О. Е. Кутафина. – М., 2011. – 425 с.

8. Вечерова Є. М. Заходи кримінально-правового впливу на злочини: поняття, умови застосування та види / Є. М. Вечерова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. – 2011. – № 2. – С. 124–126.

9. Звечаровский И. Э. Меры уголовно-правового характера: понятие, система, виды / И. Э. Звечаровский // Законность. – 1999. – № 3. – С. 36–39.

10. Карпов К. Н. Иные меры уголовно-правового характера как средство противодействия совершению преступлений: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / К. Н. Карпов ; Омск. акад. внутр. дел. – Омск, 2010. – 226 с.

11. Козаченко О. В. Теоретичне визначення поняття та меж застосування кримінально-правових заходів / О. В. Козаченко // Університетські наукові записки. – 2005. – № 3 (15). – С. 238–242.

12. Козаченко О. В. Кримінально-правові заходи в Україні: культурно-антропологічна концепція : монографія / О. В. Козаченко. – Миколаїв : Іліон, 2011. – 504 с.

13. Биктимеров Э. Л. Иные меры уголовно-правового характера и их роль в осуществлении задач уголовного права России: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Э. Л. Биктимеров ; Саратовск. гос. академия права. – Саратов, 2009. – 206 с.

14. Сидоренко Э. Л. Отрицательное поведение потерпевшего и Уголовный закон : монография / Э. Л. Сидоренко. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. – 310 с.

15. Павлова А. А. Иные меры уголовно-правового характера: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Павлова ; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М., 2011. – 219 с.

16. Егоров В. С. Вопросы правового регулирования мер уголовного принуждения / В. С. Егоров. – М. : Изд-во Московского психолого-социального ин-та ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2006. – 312 с.

17. Алексеев С. С. Структура советского права / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. литер., 1975. – 264 с.

18. Кузнецов А. В. Уголовно-правовая охрана интересов личности в СССР : монография / А. В. Кузнецов. – М. : Юрид. лит., 1969. – 160 с.

19. Куц В. М. Заохочення та пом'якшення примусу як засоби кримінально-правового регулювання // Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю на етапі реформування кримінального судочинства : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (14-15 травня 2002 р. м. Запоріжжя) : У 2 ч. – Запоріжжя : Юрид. ін-т МВС України, 2002. – Ч. 1. – С. 5–9.

20. Куц В. М. Новий погляд на предмет та метод кримінального права / В. М. Куц // Наукові записки Харківськ. економіко-правового ун-ту. – 2004. – № 1. – С. 56–64.

21. Велиев С. А. Принципы назначения наказания : монография / С. А. Велиев. – СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 388 с.

22. Мицкевич А. Ф. Уголовное наказание: понятие, цели и механизмы действия : монография / А. Ф. Мицкевич. – СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. – 329 с.

23. Багрий-Шахматов Л. В. Уголовная ответственность и наказание / Л. В. Багрий-Шахматов. – Минск : Вишэйш. школа, 1976. – 383 с.

24. Бажанов М. И. Уголовное право Украины (Общая часть) : учебн. / М. И. Бажанов. – Днепропетровск : Пороги, 1992. – 168 с.

25. Попкова Е. А. Принудительные меры медицинского характера, применяемые к психически больным: уголовно-правовой и уголовно-исполнительный аспекты: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Е. А. Попкова ; Сибирск. юрид. ин-т МВД РФ. – Красноярск, 2005. – 227 с.

26. Абземилова З. Р. Проблемы применения наказания и иных мер уголовно-правового характера к несовершеннолетним (по материалам Республики Башкортостан):

дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / | восудия. – М., 2008. – 244 с.
З. Р. Абземилова ; Российская академия пра-

Яценко А. М. Заходи кримінально-правового характеру: поняття, зміст і сутність / А. М. Яценко // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 775–783 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_127.pdf

Розглянуті доктринальні точки зору щодо формулювання поняття заходів кримінально-правового характеру та кримінально-правового впливу, а також визначення змісту та сутності заходів кримінально-правового характеру; запропонований власний варіант формулювання поняття заходів кримінально-правового характеру та визначений їх зміст та сутність; обґрунтована теза про наявність в системі вітчизняного кримінального права самостійного інституту заходів кримінально-правового характеру, який постає у вигляді так званого диференційованого кримінально-правового інституту.

***

Яценко А.Н. Меры уголовно-правового характера: понятие, содержание и сущность

Рассмотрены научные точки зрения относительно формулирования понятия мер уголовно-правового характера, а также определения содержания и сущности мер уголовно-правового характера; предложенный собственный вариант формулировки понятия мер уголовно-правового характера и определено их содержание и сущность; обоснован тезис про наличие в системе отечественного уголовного права самостоятельного института мер уголовно-правового характера, который проявляется в виде так называемого дифференцированного уголовно-правового института.

***

Yashchenko A.N. The Measures under Criminal Law: Concept, Content and Nature

Discussed scientific views on the formulation concept of measures under criminal law, and also determining the content and nature of the measures under criminal law. Offer own version of formulation of the concept of measures under criminal law and determined their content and nature. The thesis about presence in the system of national criminal law independent institute of measures under criminal law, which is manifested in the form of so-called differentiated criminal law institute Substantiated.